

Giftfritt
en obunden, ideell tankesmedja

Elen - hur mycket betalar vi tillsammans och till vem?

Olof Hellgren och Hans Larsson
2023

SE1, SE2, SE3 och SE4 är olika elprisområden. Det vet vi. Varje elprisområde har sina priser - för varje timme. Varför det är olika pris har flera orsaker, alla mer eller mindre konstiga. Dels säjs de bero på kapacitetsbegränsningar, s.k. flaskhalsar, som är egendomligt svåra för Svenska Kraftnät att förklara med fakta d.v.s. hur stora är kapacitetsbegränsningarna effektmässigt och när ger begränsningen stopp i leveranser av el? Det finns inga uppgifter så de bygger helt enkelt inte på fakta. Och, dels beror de olika priserna i olika elprisområden på priserna i hela Europa - från Grekland till Norden. Hela Europa är nämligen en enda stor marknadsplats för el. Efter Rysslands anfallskrig mot Ukraina har det uppenbarats sig hur exempelvis Tyskland, Danmark och många andra länder gjort sig utomordentligt beroende av billig rysk olja och gas. Fast de, och vi, har haft 31 år på sig från Rio-avtalet, att ställa om från fossilt bränsle till förnybart så har mycket lite hänt. Nu betalar vi priset för denna politiska senfärdighet.

Enligt Svenska Kraftnät producerades i Sverige 2022 161,8 TWh från vattenkraft, kärnkraft, vindkraft, sol, värmekraft och s.k. ospecificerad kraft. Rätt mycket, ca 20 %, av denna produktion exporterades direkt till Finland, Litauen, Polen, Tyskland och Danmark.

Fördelningen av producerad el till förbrukning mellan de olika elprisområdena var ungefär SE1: 9,0 TWh, SE2: 18,0 TWh, SE3: 107,9 TWh och SE4: 27,0 TWh. SE3 med Stockholm och Göteborg samt flera stora städer förbrukade i särklass mest el.

För elen betalades i genomsnitt för året 2022 i SE1: 0.63 kr/kWh, SE2: 0.66 kr/kWh, SE3: 1,38 kr/kWh och SE4: 1,62 kr/kWh.

Summan blir för SE1: 5,7 miljarder kr, SE2: 11,9 miljarder kr, SE3: 148,9 miljarder kr och SE4: 43,7 miljarder kr - total summa på 210,2 miljarder kr. På denna summa lägger staten på en skatt som 2022 var 0.36 kr/kWh, vilket blir 58,3 miljarder kronor. Vi är nu uppe i 268,5 miljarder kr.

Men momsens då? Jo, den kommer inte förrän hela underlaget av el och kraftnät till elräkningen är beräknat och nu kommer det svåra. För att få den av elhandelsbolaget köpta elen måste den överföras från producenten till konsument, d.v.s. till dej. Nätet som ska transportera (överföra) elen består av det nationella nätet vilket ägs och hanteras av det statliga affärsverket Svenska Kraftnät. För att komma vidare från det nationella nätet finns det regionala och lokala nät som ägs av nätbolag. Dessa lokala/regionala nätbolag tar givetvis betalt för att du får använda deras nät. Nätbolagen som levererar till dej är monopolföretag, d.v.s. du kan inte välja. Därför kan du inte heller välja det billigaste. Du är hänvisad till ditt lokala nätbolag. Av dessa nätbolag abonnerar du överföring av el till en abonnemangsavgift. Du betalar också en månadsavgift som av någon outgrundlig anledning inte är inkluderad i abonneringsavgiften. Inte nog med det - du betalar dessutom en överföringsavgift som baserar sig på hur mycket el du överför. Utöver dessa avgifter finns det ytterligare avgifter för certifiering, ursprungsgarantier, volymavvägningstillägg och vem vet vad de hittar på för andra avgifter. Innan momsen beräknas ska alltså nätkostnaderna till nätbolaget inkluderas i elräkning. Men, tyvärr så har olika nätbolag olika avgifter och de kan skilja avsevärt. Dessutom är abonnemanget beroende på vilken huvudsäkkring på ingående ström du har - 16 A, 20 A eller uppåt. 20 A kan vara dubbelt så dyrt som 16 A. Hyreshus och företag har andra storlekar på huvudsäkkringar. Företag är olika elintensiva vilket ger olika nätavgifter. Alltså - det är väldigt svårt att bedöma den totala summan för nätavgifterna.

Nu är det så turligt så att [DN har räknat ut dessa summor](#) och kommit fram till en summa 79 miljarder (396 miljarder på 5 år under åren 2020-2031). Energimarknadsinspektionen, som är den myndighet, som den lagstadvänande riksdagens politiker tillsatt för att inspektera så att nätbolagen tar ut rimliga kostnader av kunderna ansåg att 313 miljarder på 5 år var rimligt att ta ut i elnätsavgifter. Då gick elnätsbolagen till domstol, som gav dem rätt att ta ut ytterligare 56 miljarder d.v.s. den myndighet som ska övervaka att bolagen följer lagar och förordningar följde tydligen inte lagar och förordningar.

Lägger vi till 79,2 73,8 miljarder kr på elräkningen får vi 347,7 miljarder kr och då kan vi beräkna moms 25 % till 86,93 miljarder kr. Sveriges totala elräkning skulle då landa på 434,63 miljarder kr. Denna elräkning ska då inte bara betalas av de svenska hushållen, i egna hem eller lägenhet, utan även av företag av olika storlek och med olika elintensiva verksamheter.

Om vi förutsätter att BNP, bruttonationalprodukten, för 2022 (SCB har inga siffror ännu) är tämligen lik [2021 så var denna 5 457,09 miljarder](#) och per capita 522 094 kr. El per capita skulle vara 41 711 kr, d.v.s. 8 % av BNP. 2020 var el, gas och värme 2 % av BNP:s värde, bank & försäkring 4 %, staten 6 % (SCB). Dessa förhållanden har radikalt förändrats de senaste åren. Från 2 % till nästan 8 % är en stor påverkan.

Vi vet nu redan hur mycket staten tar in på skatt och moms d.v.s. 58,3 respektive 86,93 miljarder kr, d.v.s. 145,23 miljarder kr. Men staten plockar inte bara in skatt och moms från din elräkning utan även från Svenska Kraftnät, vars pengar hamnar på statsbanken, Riksgälden. Svenska Kraftnät, som konstruerat elprisområdena, och som var väl medvetna om konsekvenserna av indelningen, d.v.s. visste att detta skulle medföra prisskillnader, har det så vist inrättat så de plockar hem mellanskillnaderna i pris mellan elprisområdena.

Motiveringen är följande:

*"Svenska kraftnät använder kapacitetsavgifterna till att **minska kostnaderna för elanvändare och producenter**. Sverige är indelat i fyra elområden. Indelningen baseras på var det finns **strukturella flaskhalsar** i överföringsystemet. Prisskillnader mellan två elområden uppkommer när överföringskapaciteten inte räcker till för att överföra den el som marknaden efterfrågar. Kapacitetsavgifterna motsvarar prisskillnaden multiplicerat med marknadsflödet mellan två elområden."* Första kommentaren blir givetvis - när har kapaciteten inte räckt för efterfrågan? Svar: aldrig. I efterfrågan har t.o.m. exporten, som sker varje dag, räknats in - eller?

Kapacitetsavgifterna var 2019 ca 2 miljarder, 2020 ca 8 miljarder, 2021 21.5 miljarder och 2022 57 miljarder enligt Svenska Kraftnät.

Enligt Svenska Kraftnät:

På lång sikt, under perioden 2022-2031, har Svenska kraftnät beslutat om eller planerar för mycket stora och omfattande investeringar i transmissionsnätet till en nivå på mellan 4 och 12 miljarder kronor per år eller totalt till cirka 100 miljarder.

Investeringarna i transmissionsnätet är en kombination av ny- och reinvesteringar. Det innebär dels att cirka 800 km nya ledningar och cirka 25 nya stationer byggs, dels att 1 700 km ledningar och cirka 45 stationer förnyas. [Läs mer i Svenska kraftnäts systemutvecklingsplan.](#)

- Dessa investeringar bedömer vi bidrar till ökad överföringsförmåga, vilket i sin tur minskar kapacitetsavgifterna, säger Mattias Jonsson.

[Fler förklaringar](#) på kapacitetsavgifterna finns hos Svenska Kraftnät. Svenska Kraftnät behandlar inte avgifterna som intäkter utan som skulder till konsumenterna som betalas in till Riksgälden. På detta vis [minskar kapacitetsavgifterna statens utgifter](#).

Tyvärr kommer nu de kapacitetsavgifter som skulle använts för att bygga bort flaskhalsarna att betalas ut som elstöd - först 55 miljarder i en omgång men även vidare. Mycket lite kommer sedan att bli kvar. [Organisationen SKGS](#), som står för Sveriges skogs-, kemi-, gruv- och stålindustrier med 400 000 anställda, är oroliga för att utbetalningarna av elstöd kommer att vara en ursäkt för att inte snabba på utbyggnaden av elnätet.

SKGS skriver:

För att jämna ut de stora prisskillnaderna inom Sverige och minska kontinentens påverkan på elpriserna i Sverige krävs en snabbare utbyggnad av både produktions- och överföringskapacitet. Här har regeringen ett stort ansvar att genomföra de reformer som krävs för att korta ledtiderna för nya elledningar och undanröja hindren för såväl fossilfri elproduktion som nya elledningar. Att ge tillbaka kapacitetsavgifterna till de kunder som drabbats får inte bli en ursäkt för att undvika att vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa ett elsystem som garanterar säker tillgång till el när den behövs, där den behövs till en konkurrenskraftig kostnad och som klarar en fördubblad elanvändning inom en tjugoårsperiod.

Enligt Svenska Kraftnät kommer prisskillnaderna mellan de olika elprisområdena att bestå under perioden 2022-2026. Detta innebär alltså för elanvändarna att de höga kapacitetsavgifter och elpriser kommer att bestå, särskilt i södra Sverige. Att fortsätta använda kapacitetsavgifter för att finansiera elstöd innebär, om inte något konstruktivt görs, att problemen för lång tid framöver kommer att kvarstå eller förvärras. Enda sättet att lösa problemet med höga elpriser och höga kapacitetsavgifter är att snabbt, och då är ledordet snabbt, hitta finansieringslösningar för vindkraftsutbyggnad och elnätsutbyggnad. Regeringen som hittills inte presenterat någon vettig plan måste agera nu. Kärnkraft löser varken problem med produktionskapacitet eller överföringskapacitet. Paradigmskiftet, som används som slagord av regeringen, är det skifte som på allvar borde startas för 31 år sedan (Rioavtalet). Nu är det synnerligen bråttom och kärnkraft löser varken problemen nu eller i framtiden.

Elkunderna betalade 2022 in omkring 202 miljarder kr till statskassan.

Om kraftnätet hade haft obegränsad överföringskapacitet över hela landet, ska du som bor i SE3 och SE4 tänka på att din elkostnad varit 57 miljarder lägre. Hade dessutom betydligt fler vindkraftverk byggts hade elpriset varit stabilt mycket lägre idag. Ett hinder för denna prisutveckling är dock den integrerade elmarknaden i Europa, som gör att vi i elprisområden med exportkabel till Danmark, Tyskland, Polen, Litauen och Finland måste betala för deras beroende av gas, olja och annan dyr elproduktion. De nya kärnkraftverken i Finland, Frankrike och Storbritannien kommer inte att vara någon prissänkande produktion - snarare tvärt om. De har kostat ofantliga summor att färdigställda - när de nu blir färdiga.

Och, tänk på att Sydvästlänken, som skulle bidra till att öka överföringskapaciteten, tog 16 år i stället för 8 år från beslut till drift (dock icke med full kapacitet) och kostade 7,3 miljarder. Men, detta är ju en struntsumma i sammanhanget. Var finns besluten som ska säkerställa obegränsad överföring? När är igångstarten av behövliga kraftnät och när ska kraftnäten vara i drift? Solpaneler väntar på att anslutas. Vindkraftverk måste kunna anslutas. När? När?

Olof Hellgren och Hans Larsson

Data är hämtade från

Svenska Kraftnäts databas Mimer, mimer.svk.se

Nord Pool, nordpoolgroup.com

Dagens Nyheter, [Lag från 2021 ger elbolagen ytterligare 30 miljarder](#)

Statistiska Centralbyrån, SCB